

Bağımsız Denetim Kalitesinin Şirketlerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama

Independent Audit Quality of Companies Effect on Financial Performance: An Application in Borsa Istanbul

Tansel ÇETİNOĞLU*
Şerife ÖNDER**
Sarah Rebeea HADİ***

ÖZ

Denetim, finansal raporlamanın bütünlüğünü sağlamak ve iş operasyonlarında şeffaflığı ve hesap verebilirliği teşvik etmek için modern dünyada kritik öneme sahiptir. Denetim, bir şirketin iç kontrollerinin, risk yönetim sistemlerinin, finansal raporlamanın ve diğer operasyonel faaliyetlerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmeyi ifade eder. Bağımsız denetimin amacı ise, bir şirketin faaliyetlerinin bağımsız ve objektif bir değerlendirmesini sağlamak, zayıflık veya risk alanlarını belirlemek ve iyileştirme için öneriler sunmaktır. Bu araştırmanın amacı bağımsız denetim kalitesi ile şirketlerin finansal performansları arasında bir ilişkinin varlığını test etmektir. Bu çalışmada Borsa İstanbul yer alan ilk 100 şirketin 2021 ve 2022 yılı faaliyet verileri kullanılmıştır. Ayrıca şirketlerin büyüklüğü ve denetim görüşleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını ve bu ilişkinin niteliği araştırılmak amacıyla yapılmıştır. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile yapılan analiz bulgularında kurulan modeller anlamlı çıkmakla birlikte, bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü ile şirket karlılık oranları arasındaki ilişkilerin zayıf bir ilişki biçiminde veya istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki biçiminde çıkmıştır. Bu nedenle bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü ile şirket karlılık oranları arasında genel olarak istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetim Kalitesi, Finansal Performans

ABSTRACT

Auditing is critical in the modern world to ensure the integrity of financial reporting and promote transparency and accountability in business operations. Auditing refers to evaluating the adequacy and effectiveness of a company's internal controls, risk management systems, financial reporting and other operational activities. The purpose of an independent audit is to provide an independent and objective assessment of a company's operations, identify areas of weakness or risk, and offer suggestions for improvement. The purpose of this research is to test the existence of a relationship between the independent audit service quality and the financial performance of companies. In this study, the activity data of the first 100 companies in Borsa Istanbul for the years 2021 and 2022 were used. In addition, it was conducted to investigate whether there is a relationship between the size of the companies and audit opinions and the nature of this relationship. Although the models established in the analysis findings made with Multiple Linear Regression Analysis were significant, the relationships between independent audit quality and independent audit opinion and company profitability ratios were either weak or statistically insignificant. For this reason, it has been determined that there is no statistically significant relationship between the independent audit quality and independent audit opinion and company profitability ratios in general.

KEYWORDS

Independent Audit, Independent Audit Quality, Financial Performance

Makale Geliş Tarihi / Submission Date	Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance
07.08.2023	09.11.2023
Atıf	Çetinoğlu, T., Önder, Ş. ve Hadi, S. R. (2023). Bağımsız Denetim Kalitesinin Şirketlerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 26 (2), 451-465.

* Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, tansel.cetinoglu@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4380-5653

** Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, serife.onder@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9251-0283

*** sarahhadi9494@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6724-7428

GİRİŞ

Günümüzde, firmaların giderek büyümesi ve faaliyetlerinin artması firmalarda gerçekleştirilen finansal işlemlerin sayısını ve karmaşıklık düzeyini artırmıştır. Bu durum ise, hatalı finansal raporlar hazırlanmasına yol açmaktadır. Güvenilir finansal bilgiye duyulan ihtiyaç her zamankinden daha yoğun olarak hissedilmektedir.

Denetim ve muhasebe yolsuzluklarını önlemek ve bağımsız denetim kalitesini geliştirmek amacıyla yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, ön plana çıkan en önemli kriterin denetimi gerçekleştiren bağımsız denetim şirketlerinin güvenilirliği ve uzmanlığı olduğu tespit edilmiştir. Hangi bağımsız denetim şirketinin güvenilir olduğunun belirlenmesi noktasında ise ön plana çıkan ilk konu denetim şirketinin büyüklüğü kavramı olduğu görülmüştür. (DeAngelo, 1981; Woodland ve Reynolds 2003; Miettinen 2011; Anderson ve Verma 2012; Zureigat, 2011; Matoke ve Omwenga 2016).

Denetim firmalarının büyüklüğünün denetim kalitesi üzerinde etkili olmasının iki temel nedeni bulunmaktadır. Birinci nedeni, büyük bağımsız denetim şirketlerinin alanında uzman ve uygun niteliklere sahip yeterli sayıda çalışanın bulunması sayesinde doğru ve düzgün bir denetim gerçekleştirebilmeleridir. İkinci nedeni ise, denetim şirketinin kendi imajını korumak içgüdüğü ile hile ve hata oranını azaltmaya çalışmaları ve denetim yapılan şirketlerin isteklerine karşı daha rahat bir şekilde durabilmeleridir.

Şirketlerin başarısının ölçülmesinde sıklıkla kullanılan kriterlerin başında karlılık oranları gelmektedir. Şirketlerin mevcut finansal durumlarını en iyi ve doğru bir şekilde yansıtan şirketlerin finansal tablolarıdır. Bağımsız denetim şirketlerinden finansal tablo değerlendirmelerinde hiçbir baskı altında olmaksızın doğru ve güvenilir bir şekilde denetimi gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

Çalışmada bağımsız denetim kalitesinin değerlendirilmesi için bağımsız denetim şirketlerinin büyüklükleri esas alınmış ve şirketlerin finansal tablolarının değerlendirilmesinde büyük bağımsız denetim kuruluşları ile diğer denetim kuruluşlarının görüşleri incelenmiştir. Çalışma Borsa İstanbul'da yer alan BİST 100 Şirketleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu şirketlerin 2021 ve 2022 yıllarına ait finansal verileri ve denetim raporları Kamuoyu Aydınlatma Platformu olan kap.gov.tr adresi üzerinden elde edilerek incelenmiş ve Çoklu Doğrusal Regresyon ve Korelasyon Analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bu çalışma ile şirket performansları ile bağımsız denetim kalitesi arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla bağımsız denetim kalitesi bağımsız denetim firmasının büyüklüğü baz alınarak ölçülmüştür. Ayrıca bağımsız denetim firmalarının denetim raporu görüşü analize dahil edilmiştir. Şirket performans oranları için Aktif Karlılık Oranı, Özsermaye karlılık Oranı ve Tobin Q oranı kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında genel olarak bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü ile şirket karlılık oranları arasında oluşturulan regresyon modelleri anlamlı çıkmakla birlikte, bu ilişkilerin zayıf bir ilişki biçiminde veya istatistiki olarak anlamsız bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü ile şirket karlılık oranları arasında genel olarak bir ilişkinin olmadığı ifade edilebilir. Şirket performans oranları için Aktif Karlılık Oranı, Özsermaye karlılık Oranı ve Tobin Q oranı kullanılmıştır. Big 4 denilen dört büyük bağımsız denetim firması esas alınarak Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü ile şirket karlılık oranları arasında genel olarak istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bağımsız Denetim Kalitesi Kavramı

Küreselleşmenin bir sonucu olarak mali piyasaların çok hızlı büyümesi ve uluslararasılaşması şirketlere yatırım yapan kişi ve kurumların çok hızlı bir şekilde artmasına neden olmuştur. Şirketlerin mali durumlarının bilinirliği ve güvenilirliği sadece şirketi değil, şirket ortaklarını, hisse sahiplerini, kredi verenleri, devleti, şirket ile ticari ilişkisi olan kişi ve kuruluşları ve dolaylı olarak birçok kişiyi etkileyebilmektedir. Bu nedenle şirketin mali yapısının özellikle bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi önemli hale gelmekte ve hatta çeşitli kişi ve kurumlar tarafından talep edilmektedir.

Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesi, rekabetin ve çıkar çatışmalarının artması ve denetim alanındaki gelişmeler, bağımsız denetim tarafından yapılmış olsa bile şirketlerin finansal bilgi ve finansal tablolarının güvenilirliği ön plana çıkmıştır. Finansal tabloların güvenilirliğinin sağlanması için, yasal düzenlemeler ile denetim kalite standartlarının sağlanması ve garanti altına alınmasına imkân sağlanmıştır.

Zaman içinde yaşanan bazı olaylar da bağımsız denetimin yapılmış olmasının yeterli olmadığı göstermiştir. Özellikle uluslararası çapta büyük şirketlerde ortaya çıkan muhasebe skandalları nedeniyle büyük çaplı krizler ortaya çıkmış ve birçok kişi büyük kayıplar yaşamıştır. Bu durum denetimde güvenilirliğin tartışılmasına ve sorgulanmasına neden olmuş ve bağımsız denetimde kalitenin önemi artmaya başlamıştır. Yaşanan bu

olayların etkisi ile bağımsız denetimin güvenilirliğini artırmak için bazı düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler ile bağımsız denetimde kalite kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır.

Denetim kalitesi kavramı çok tartışılmış, fakat çok az anlaşılabilmiştir. Bu konuda yapılan çok sayıda araştırmaya rağmen, denetim kalitesini ölçmek şöyle dursun, nasıl tanımlanacağı konusunda hala çok az fikir birliği vardır. Kullanıcılar, denetçiler, düzenleyiciler ve toplum-finansal raporlama sürecindeki tüm paydaşlar denetim kalitesini neyin oluşturduğu konusunda çok farklı görüşlere sahip olabilir ve bu da kişinin denetim kalitesini değerlendirmek için kullanabileceği göstere türlerini farklılaştırabilir (Knechel vd., 2012: 1).

Denetim hizmetlerinde kalite kavramı ile ilgili en tanınan tanımlardan birisi 1981 yılında De Angelo tarafından yapılmıştır. Buna göre; “Denetimin hizmet kalitesi, bağımsız denetçilerin hem müşterinin muhasebe sisteminde hata veya hileyi keşfedeceği hem de hata veya hileleri rapor edebileceği ortak olasılığının, piyasa tarafından değerlendirilmesi” olarak tanımlanır (De Angelo, 1981:186). Bir anlamda “denetim yapan uzmanların hata ve hileleri bulabilme kapasitesi ve bu alanda şirketler ve denetim alanında kabul edilen denetçilerin bağımsızlık düzeyi” şeklinde ifade edilebilir (Özdoğan ve İzmirli Ata, 2021:651). Bu açıdan bakıldığında, denetim kalitesinin iki temel noktası bulunmaktadır. Birincisi denetçinin, denetim yaptığı şirket verilerini değerlendirmede doğru karar verme yeteneği, yani yeterlilikleri, ikincisi ise denetçinin sorunları açıklama gücü yani bağımsızlığıdır.

1.2. Finansal Performans Kavramı

Performans; çalışanların görevlerini, önceden belirlenen kriterleri sağlayacak bir şekilde yerine getirilmesidir. Örgütün amacını gerçekleştirmek amacıyla ortaya koyduğu mal, hizmet, fikir ve çabalarıdır (Pugh, 1991:7-8). Bu ve bazı tanımlarda performans mal, hizmet veya fikir olarak ele alınarak tanımlanmıştır. Şirket karlılığı açısından bakıldığında performans, kişi ya da kurumun herhangi bir durumunu, önceden belirlenmiş kriterlere göre karşılaştırarak değerlendirme yapmasıdır.

Şirketler ve örgütler açısından performansa bakıldığında, çalışanların örgüt hedeflerine ulaşabilmek için yapması gereken görevler ile yaptıkları çalışmalar sonunda ulaştığı sonuçlar, bir anlamda üretilen mal, hizmet veya fikirlerdir (Başaran, 1991:179).

Performans, sadece tek bir kişi açısından değerlendirilebildiği gibi farklı sayılarda grupların veya bir şirketin, belirlenen bir zaman diliminde belirli faaliyet planları ile planlanan hedeflere ne kadar ulaşabildiğinin nicel ve nitel sonucudur. Kısaca iş için yapılması gereken faaliyetlerin ne kadarının başarılı şekilde yerine getirildiğinin belirlenmesidir.

Genel olarak performans kavramı tanımlarına bakıldığında, bireylerin veya grupların belirli bir zaman dilimi içerisinde kendilerinden yapılmasının beklendiği iş oranı ile gerçekleşen iş performansının kıyaslandığı görülmektedir. Bu kıyaslanma sonucunda da birey, grup veya örgütlerin performans sonuçları ortaya çıkmaktadır. Kısaca performans, belirli bir süre içinde kişi ve grupların belirli bir iş için ortaya koyduğu çalışmaların nicel veya nitel sonuçlarıdır.

Kuruluşlar, hedeflere ulaşmada kontrollü performansla ilgilenirler. Bir organizasyonun bir bütün olarak performansı, hayatta kalmasını belirler. Bir departmanın performansı, kendisine tahsis edilen kaynakları belirler. Bireylerin performansı, ücret ve terfi beklentilerini belirler (Huczynski ve Buchanan, 2013:9).

Bir performans ölçme sisteminin başarılı sayılabilmesi için aşağıda belirtilen niteliklere sahip olması gerekmektedir (Zerenler, 2003, s. 204-205)

- **Bilgi Vericilik:** Performans ölçme sistemi, şirket içindeki özellikli departmanların performans sonuçları ile ilişki içinde olduğu şirket dış çevresi arasındaki çalışma performansı hakkında bilgi vermelidir.
- **Gelişme Sağlayıcılık:** Performansın ölçülmesi, şirketlerin mevcut durumundan daha iyi performans sağlayabilecek bir güdüyü ortaya çıkarmalıdır. Şirketlerin sürekli bir gelişimi sağlayabilmek için yönetici kararlarında yönlendirici olmalıdır. Fakat şirket amaçları ile yapılması gereken faaliyetler arasında uyum bozulmamalıdır. Performans ölçüm sonuçları hem yöneticilerin ve hem de çalışanların performanslarını geliştirebilmeleri için bildirilmelidir. Bu sayede hem yöneticiler ve hem de çalışanlar mevcut durumlarını öğrenmeleri ve kendilerini değişen ve gelişen şartlara adapte etme imkânı bulabilmektedir.
- **Anlaşılabilirlik:** Performans ölçme sisteminde, ortaya çıkan bilginin yorumlanması ve yöneticilerin ve çalışanların kendi performanslarını geliştirebilmeleri için elde edilen bilginin kolayca anlaşılabilir olmalıdır. Performans sonuçları da yönetici ve çalışanlar için kabul edilebilir olmalıdır.
- **Güncellik ve Zamanlılık:** Performans ölçme sistemi, doğru zamanda yapılmalı ve ölçme sonuçlarının şirket yöneticilerinin kararlarında etkin bir şekilde kullanılabilmesi için güncel, doğru ve gerekli bilgiyi zamanında sağlamalıdır. Güncelliğin ve doğru zamanlamanın sağlanması için performans sistemlerinin düzenli ve sürekli olmaları gereklidir.

- *Anlamlılık*: Performans ölçme sistemi için seçilen performans göstergeleri, gerçekten ölçülmek istenen alanlara uygun olmalı ve çalışanların performans değişimlerini gerçekçi olarak belirleyebilecek bir yapıda olmalıdır.
- *Esneklik*: Performans ölçme sistemi, çevresel faktörlere karşı duyarlı, esnek ve dinamik bir yapıda olmalıdır. Günümüzün değişen ve gelişen şartlarına uygun olarak sistemde değişiklikler yapılabilir ve ortaya çıkabilecek sorunlar karşısında performans ölçme sisteminin değişen çevresel faktörlere uyumlu olarak yeniden yapılandırılmasına önem verilmelidir.
- *Uygunluk*: Şirketler performans ölçme sistemini ne kadar etkin kullanırlarsa kullansınlar şirketlerin tüm yönlerinin performansını ölçmek zordur. Bu açıdan, şirketlerin stratejik hedeflerine ulaşabilecek performans ölçme sistemlerinin kullanılması gereklidir.

Performans değerlendirmesini, performans ölçüm sistemi olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Çünkü performans değerlendirme temelde tek bir kritere göre yapılmamaktadır. Ayrıca performans değerlendirme etkin, doğru ve düzenli bir şekilde yapılmalıdır.

Performans değerlemesi iş görenlerin çalışmalarını ve ulaştığı hedeflerini sistematik bir biçimde ölçen resmi bir değerlendirme sistemi şeklinde tanımlanabilir (Chen vd., 2018:2-3).

Finansal performans değerlendirme kavramının ise ortaya çıktığı andan itibaren devamlı bir biçimde önemi artmıştır. Şirketlerin faaliyetlerini sürdürme, büyüme ve gelişmelerini sağlamak amacıyla hem çalışanların ve hem de bir bütün olarak şirketin mali tablolarının değerlendirilmesi çok yaygınlaşmış ve sürekli hale gelmiştir. Özellikle rekabetin artması ve şirket sahip ve ortaklarının şirketin faaliyetlerini takip etme isteklerinin artması performans değerlendirme uygulamalarının artmasına neden olmuştur.

Performans ölçümünün çalışanlar üzerinde kullanımının ilk örnekleri Amerika'daki bazı kamu kurumlarında görülmüştür. Şirketlerde kullanımı ise F. W. Taylor'un geliştirdiği zaman hareket etüdü çalışmalarının şirketlerde uygulanması ile ortaya çıkmıştır. Daha sonra şirket çalışanlarının özellikle verimliliklerinin artırılması amacıyla performans ölçme ve değerlendirme kavramı kullanılmaya başlanmıştır Taylor'un geliştirdiği iş ve zaman süreleri ölçüm sisteminin o zaman dilimi için adil bir sistem olduğu söylenebilir.

Şirketlerin finansal performanslarını ölçmeye devam etmeleri, içinde buldukları sektördeki rekabet ortamına uyum sağlamalarını ve etkin bir rekabet düzeyine ulaşabilmelerini sağlar. Ayrıca şirketlerin finansal performanslarının ölçülmesi şirketin finansal başarı düzeyini ve şirket hedeflerine ulaşma düzeyini gösterir. Aynı zamanda, şirketin güçlü ve zayıf taraflarını belirlemesine ve tehditlere karşı çözüm yollarını bulmasına, ulaşılabilir stratejik planların yapılmasına ve hedeflerin belirlenmesine imkân tanır. Tüm bu ifadeler finansal performans değerlendirme sistemlerinin şirketler için önemli olmaya devam edeceğini göstermektedir (Ayan, 2016:1).

Günümüz koşullarında teknolojinin gelişmesi, rekabetin artması, küreselleşmenin yayılması gibi nedenlerle ülkelerin ve şirketlerin ekonomik yapıları değişmektedir. Şirketlerin finansal yapıları özellikle içinde buldukları sektörün özelliklerine göre değişebilmektedir. Üretim yapan bir şirketin finansal yapısı ile bankacılık veya sigorta gibi hizmet sektöründeki bir şirketin finansal yapısı farklı olabilmektedir. Aynı zamanda şirketin içinde bulunduğu ülkenin özelliklerine göre finansal yapısı değişebilmektedir. Bu nedenlerle şirketlerin finansal yapısının incelenmesi ve değerlendirilmesi farklılaşabilmektedir.

Finansal performans, şirket faaliyetlerinin veya bir kişi, grup veya departmanın çalışmalarının birtakım kriterlere göre analiz edilmesi ve başarı seviyelerini belirlemesine yönelik yapılan eylemler olarak ifade edilebilir. Özellikle şirketin faaliyet içinde bulunduğu sektöre ve performans değerlendirme amaçlarına göre değerlendirme kriterleri değişebilmektedir. Finansal değerlendirme de finansal olmayan değerlendirme kriterleri de kullanılabilir.

Şirketlerin başarı düzeylerini gösteren en önemli gösterge finansal verilerdir. Hem şirket sahipleri ve hem de yatırımcılar, şirketin durumunu finansal performansı ile takip etmektedirler. Finansal performans bir anlamda şirketin durumunu ortaya koyan verilerdir.

Finansal performans analizi, bir işletmede güvenli ve sağlıklı kararlar almak, planlama ve denetim sorumluluklarını yerine getirmek için kritik öneme sahiptir. Bu sebeple de yöneticilerin sorumlulukları arasında finansal performansın ölçülmesi ve analizi yer almaktadır. Ayrıca sermaye piyasasının gelişmesi, para ve kredi kuruluşlarının fonlama için daha sağlam temellere dayanma ihtiyacı ve 35 işletmelerin büyüme trendi, finansal analizi günümüzde son derece önemli bir konuma getirmektedir (Mammadov, 2023,35). İşletmenin finansal durumunu ve faaliyetlerinin sonuçlarını değerlendirmek için yapılan finansal analiz ile; işletmenin birincil ve ikincil hedeflerine ulaşıp ulaşmadığını ölçmek, işletmenin hedeflerine ulaşmadığı halde nedenlerini incelemek, işletme faaliyetlerinin başarı ve verimlilik düzeyini ölçmek, işletmenin fiyat ve üretim politikasını

değerlendirmek, işletme faaliyetlerini kontrol etmek, planlama yapmak ve başarısızlığa karşı önlemler alınmasında önemli bilgi ve faydalar elde edilmektedir. (Aydın, Başar ve Coşkun, 2011, 55).

Finansal performans, bir kuruluşun kârlılık ve yatırım düşüncesi ile risk alabilmek ve rekabet edebilmek özelliğini tanımlamaktadır. Yüksek finansal başarı, bir kuruluştaki tüm idari ve yatırım çalışmalarının birincil hedefi olarak ve net olarak işletme başarısının temel bir unsuru olarak görülmektedir (Selçuk, 2021,38).

1.3. Finansal Performans ile Bağımsız Denetim Kalitesi Arasındaki İlişki

Şirketlerin başarısında finansal performans sisteminin önemi büyüktür. Şirket başarısının en önemli göstergesi mali tabloların ifade ettiği rakamların anlamlarıdır. Bir şirket yöneticisinin kendisini çok başarılı görmesi tek başına hiçbir şey ifade etmez. O şirketin başarısı, herkesin kabul ettiği başarı standartlarını sağlaması ile kabul edilebilir.

Şirket başarısı, şirketin içinde bulunduğu ülke, ekonomik yapı veya sektöre göre değişiklikler gösterebilmektedir. Fakat aynı sektör içinde faaliyet gösteren bir şirketin başarısı kendi özel durumlarına göre bile değişim gösterebilmektedir. Bu nedenle şirket başarısı birçok kritere bağlı olarak değişebilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında her şirket için kullanılabilir finansal performans ölçüm sistemi değişebilmektedir. Şirketler kendileri için en uygun finansal performans ölçüm sistemi kurmaya çalışmalıdır. Aynı zamanda bu finansal performans sistemi uluslararası standartlara uygun olmalı ve bu finansal performans ölçüm sonuçları kullanan kişi ve kurumlar için yeterli, tatmin edici ve anlaşılabilir olmalıdır.

Denetim kalitesi, kamu yararını gözeten, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların önemli bir argümanıdır. Kamu da yer alan işletme içi ve dışı kullanıcılar kaliteli finansal tablolar sayesinde yatırımlarına ve karlılıklarına yön vermektedirler. Bağımsız denetim firmaları bu konuda şirketleri yönlendirebilecek bir konuma sahiptir. Bağımsız denetim firmaları, denetim faaliyetini yürüttüğü şirketlerin finansal performans ölçüm sistemlerinin etkinliğini ve doğruluğunu ortaya çıkarabilecek en önemli kurumlardır. Bu konuda bağımsız denetim firmalarının üstüne büyük görevler düşmektedir. Bağımsız denetim firmaları, denetim yaptığı şirketin içinde bulunduğu sektöre uygun olarak, şirket çalışanlarının ve şirket faaliyetlerinin performansını doğru bir biçimde ölçebilecek bir finansal performans ölçüm sisteminin kurulmasını ve uygulanmasını sağlamalıdır.

Bağımsız denetim firmaları, denetim amacına göre farklı finansal performans ölçüm yöntemleri kullanabilmektedir. Aynı anda farklı finansal ölçüm yöntemlerini birlikte kullanabilmekte ve birlikte değerlendirme yapabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında bağımsız denetim firmasının denetim amacı ile kullandığı finansal performans ölçüm yönteminin, şirket için uygun bir ölçüm yöntemi olması gerekmektedir. Şirket için veya şirketin içinde bulunduğu sektör için uygun olmayan bir finansal performans ölçüm yönteminin kullanılması, başarılı bir şirketi kötü gösterebilmenin yanında başarısız bir şirketi de başarılı bir şirket gibi gösterebilmektedir.

Önemli bir konu da şirket yöneticilerinin kendilerini başarılı göstermek amacıyla, şirketin performansını iyi gösteren performans ölçüm yöntemlerini kullanmaktadır. Şirket yöneticileri bu konuda bağımsız denetim firma çalışanlarına şirket veya sektör için uygun olduğu yönünde bir yönlendirmede bulunarak, denetimin başarısını azaltma ve şirketi olduğundan daha başarılı olarak gösterme eğilimine girebilmektedir. Sonuç olarak bağımsız denetim firmalarının, şirketler için en uygun finansal performans ölçüm yöntemlerini kullanması ve bu konuda şirket yönetici ve sahiplerine yönlendirme yapması gereklidir. Fakat en uygun finansal performans ölçüm sisteminin belirlenmesinde şirket yöneticilerinin görüşlerinin alınması ve birlikte karar verilmesi uygun olacaktır. (Hadi, 2023:73)

Son zamanlarda meydana gelen küresel finansal krizlerin dünya ekonomisi üzerindeki etkileri güvenilir ve yüksek kaliteli finansal raporlamanın önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Kaliteli finansal raporlamanın elde edilebilmesi kote edilen 67 bağımsız denetim firmalarının müşteri firmaların finansal tablolarını kaliteli ve mesleğe uygun şekilde incelemesine bağlıdır. Denetim kalitesi, kamu yararını gözeten, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların önemli bir parçasıdır. Kamu da yer alan işletme içi ve dışı kullanıcılar kaliteli finansal tablolar sayesinde yatırımlarına ve karlılıklarına yön vermektedirler.

Kaliteli bağımsız denetim faaliyeti sonucunda elde edilen denetim raporu sayesinde işletmelerin kreditorlerinin bu finansal tablolara güven duymasını ve kredi vermek konusunda endişelerinin yok olmasına sebep olmaktadır. Bu durum işletmelerin finans kaynağı elde etmesine ve bu finans kaynağını, yatırıma veya getiriye dönüştürerek finansal performanslarının artmasını sağlamaktadırlar. Bağımsız denetim kalitesi görüşü, muhasebe çalışmalarında geniş bir yere sahiptir. İşletmeler muhasebe bilgilerinin kalitesini desteklemek ve finansal tablo kullanıcılarının işletmeye karşı olan güvenini sağlamak için denetime ihtiyaç duyarlar. Fakat finansal tablolarının daha güvenilir olmasını isteyen işletmeler, denetçiler üzerinde baskı kurarak denetçileri aldatıcı veya manipüle edici davranışlar ile denetçinin görüşüne yön verebilmektedirler. Bu durum ilerde

işletmeler ile finansal tablo kullanıcıları arasında bilgi asimetrisi probleminin ortaya çıkmasına sebebiyet vermekle birlikte denetime olan güveni de azaltmaktadır. Literatürde bulunan birçok araştırmada denetim kalitesinin daha iyi anlaşılabilmesi amaçlanmıştır. Nitekim bu araştırmaların birçoğu başarılı olmuş ve denetim kalitesi ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla değerlendirmeler yapılmıştır. (Kesen, 2019,67)

Literatürde bulunan birçok araştırmada denetim kalitesinin daha iyi anlaşılabilmesi amaçlanmıştır. Nitekim bu araştırmaların birçoğu başarılı olmuş ve denetim kalitesi ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla değerlendirmeler yapılmıştır (Ziaee, 2014: 36).

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatür kapsamında denetim kalitesi ile finansal performans kavramları ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde, yapılan değerlendirmelerde, firmaların finansal performansı ile bağımsız denetim kalitesi olgularının birbirlerinden ayrı şekilde incelendikleri belirlenmiştir.

Bağımsız denetim kalitesi ile ilgili çalışmalar, Linda Elizabeth DeAngelo'nun 1981 yılında yayınladığı "Auditor Size and Audit Quality" makalesi ile başladığı ifade edilebilir. DeAngelo (1981) denetim kalitesini ölçmek amacıyla yaptığı çalışmada denetim kalitesini şirket büyüklüğü ile açıklamaya çalışmıştır. Bağımsız denetim firmalarının büyüklüğünü dört büyük denetim firmasını esas alarak çalışmasını yapmış, denetim kalitesi ile denetim şirketi büyüklüğü arasında ilişkiyi bulmaya çalışmıştır. DeAngelo, diğer etkenler sabit olmak şartıyla büyük denetim şirketlerinin daha yüksek kaliteli bağımsız denetim hizmeti sağladıkları ve denetim şirketi büyüklüğünün bağımsız denetim kalitesiyle pozitif yönlü ilişkide bulunduğunu ortaya koymuştur. Çalışmasında özellikle denetim firmasının büyüdükçe sahip oldukları insan kaynağının ve ekipmanın da artmasının beklendiğini vurgulamıştır.

DeAngelo'nun çalışmasından sonra farklı ülkelerde benzer çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle denetim skandallarından sonra denetim sonuçlarının başarısız çıkması ve bilerek veya bilmeden hata ve hilelerin ortaya çıkmasının nedenleri üzerinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Denetim başarısızlığı ile ilgili ilk önemli çalışmaların başında Pearson (1987) ve Perry (1984) yıllarında yaptıkları çalışmalar gelmektedir. Pearson (1987), denetim başarısızlığında özellikle müşteri kaybetmemek için tartışmalı konularda müşteri lehine yorumlarda bulunma konusunu ön plana taşımıştır. Perry (1984) ise, denetim başarısızlığında denetlenen kurumun baskısını, bilinçli olarak kritik öneme sahip konuların göz ardı edilmesini, mesleki yetersizliği, mesleki şüphe eksikliğini ve tarafsız olma sıkıntısını dile getirmiştir. Denetçiden kaynaklanan denetim başarısızlığı konusunda Zhang - Zhang, (2009)' da benzer durumlardan bahsetmiştir. Zhao - Chen vd. (2006), denetçinin tarafsızlığı ve mesleki şüpheliklik eksikliğinin yanında, farklı olarak rüşvet ve özen eksikliğini belirtmiştir.

Denetim kalitesinin firma performansı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılan belli başlı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, denetim kalitesi için vekil olarak denetim firması büyüklüğü, denetçi deneyimi, denetim ücretleri, denetçi rotasyonu ve denetçi bağımsızlığını kullanmıştır (Woodland and Reynolds 2003; Nam 2011; Miettinen 2011; Bouaziz 2012; Anderson and Verma 2012; Farouk and Hassan 2014; Tobi et al. 2016; Matoke and Omwenga 2016).

Denetim kalitesi olarak denetim firmasının büyüklüğünün yanında denetim ile ilgili bazı kriterleri de değerlendirmeye alan çalışmalar yapılmıştır. Woodland ve Reynolds (2003), yaptıkları araştırmada denetim kalitesi ile şirketlerin mali tabloları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada denetim kalitesi değişkenleri olarak denetim firmasının büyüklüğünün yanında, denetim ücretleri, denetçinin görev süresi ve denetçinin uzmanlığı değişkenlerini almış ve bu değişkenler ile finansal performans kriterlerini regresyon analizi aracılığı ile araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre denetim ücretlerinin finansal tablolar üzerinde önemli ölçüde pozitif etkisi olduğu belirlenirken, denetim firmasının büyüklüğü ve diğer değişkenlerin finansal tablolar üzerinde herhangi bir olumlu etkisinin varlığı tespit edilmemiştir.

Nam (2011), Yeni Zelanda'daki firmaların denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesi için bir ölçü olarak denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda, bir firmanın denetçileri tarafından sağlanan denetim dışı hizmetlerin durumunun denetçinin bağımsızlığını tehlikeye attığını ortaya çıkarmıştır.

Miettinen (2011), denetim kalitesinin finansal performansı etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. Denetim kalitesi, denetçi boyutu kullanılarak ölçülmüştür. Çalışmanın sonucu, denetim kalitesinin finansal performans üzerinde denetim büyüklüğü aracılığıyla doğrudan ve aracılık etkisi olduğunu kanıtlamaktadır.

Zureigat (2011), Amman Borsası (ASE)'da işlem gören 198 şirketin finansal verilerini analiz ederek denetim kalitesinin şirketlerin finansal durumu üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmada bağımsız denetim kalitesinin şirketlerin karlılığı finansal yapıları üzerinde anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit etmiştir.

Bouaziz (2012), Tunus Menkul Kıymetler Borsasına kayıtlı 26 Tunus firmasından oluşan bir örneklem üzerinde denetçi büyüklüğü ve finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçları, denetçi boyutunun, firmaların karlılık oranı ve öz kaynak oranı ile ilgili finansal performansları arasında bir ilişkinin ve önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Anderson ve Verma (2012) tarafından yapılan çalışma, denetçi büyüklüğü, denetçi görev süresi ve denetim firması rotasyonu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Borsaya kayıtlı 2.148 Asyalı firmadan topladıkları veriler, büyük denetim firmalarının yüksek kaliteli denetim sunduğunu göstermektedir. Çünkü büyük denetim firmaları, büyük olmayan denetim firmalarına göre daha tutucu kabul edilmektedir.

Farouk ve Hassan (2014), denetim kalitesinin Nijerya'daki borsaya kote olmuş çimento firmalarının finansal performansı üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada Çoklu Regresyon Analizi yardımıyla, denetim kalitesi için denetçi bağımsızlığı ve denetim firması boyutunun finansal performans üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bulgular, denetim firması büyüklüğünün ve denetçi bağımsızlığının önemli etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, denetçi bağımsızlığı, firma finansal performansı üzerinde denetçi büyüklüğünden daha etkili olduğu anlaşılmıştır.

Matoke ve Omwenga (2016), denetim kalitesi ile finansal performans arasındaki ilişkiyi denetçi bağımsızlığı, denetçi boyutu, denetim ekibi nitelikleri, denetçi deneyimi ve Kenya'daki borsaya kote olan firmaların net kar marjı temsilleri aracılığıyla test edilmiştir. Çalışma da, çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanarak veriler analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda, denetim kalitesinin finansal performans üzerindeki etkisinin olumlu ve önemli olduğu ve denetçi bağımsızlığının derecesi ne kadar yüksekse, firmanın daha yüksek karlılığa sahip olma olasılığının o kadar yüksek olduğu bulunmuştur.

Elewa, El-Haddad, (2019), Mısır'da finansal olmayan şirketler üzerinde çalışma yapılmıştır. Firma mali tablolarının denetim kalitesi ve veri içeriği değerlendirildikten sonra nihai sonuçlar bağımsız değişkenlerin sırasıyla bağımlı değişkenler üzerinde önemsiz bir etkiye sahip olduğunu ifade edilmektedir. Dolayısıyla denetçi deneyiminin ve denetçi bağımsızlığının firma karlılığı üzerinde ihmal edilebilir bir etkiye sahip olduğu öne sürülmektedir.

3. METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi

Araştırmanın amacı, bağımsız denetim kalitesi ile şirketlerin finansal performansları arasında bir ilişkinin olup olmadığının test edilmesidir. Bağımsız denetim kalitesi ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde çeşitli kriterlere göre bağımsız denetim kalitesinin ele alındığı görülmektedir. Fakat denetim kalitesi ile ilgili en önemli kriter olarak denetim şirketinin büyüklüğünün kullanıldığı görülmektedir. Özellikle De Angela'nın yaptığı çalışma sonrasında birçok çalışmada bağımsız denetim kalitesinde şirket büyüklüğü konusuna vurgu yapılmıştır. Bu çalışmada da bağımsız denetim kalitesi, bağımsız denetim şirketinin büyüklüğü ile temsil edilecektir. Ayrıca Tablo 1 de üzerinde durulan denetim raporunda yer alan görüşler de çalışmada bağımsız değişken olarak kullanılacaktır.

Çalışmada Borsa İstanbul'da işlem gören BİST 100 şirketleri örneklem olarak alınmıştır. Söz konusu şirketlerin 2021 ve 2022 yılına ait verileri kullanılmıştır. Şirketlerin finansal verileri Borsa İstanbul, Kamuyu Aydınlatma Platformu - KAP (www.kap.gov.tr) bildirimleri ve denetim raporları incelenerek elde edilmiştir.

Verilerinin analizinde SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile verilerin analizi yapılmıştır.

3.2. Araştırma Model ve Değişkenleri

Bağımsız denetim kalitesini belirleyen çok farklı değişkenler olmakla birlikte bu çalışmada literatürde sıklıkla kullanılan değişkenler çalışmada yer almaktadır. Kullanılan model diğer çalışmalarda kullanılan model ve değişkenler temel alınarak yeniden formüle edilmiştir. Buna göre, şirketlerin finansal performanslarının en önemli göstergelerinden sayılan Aktif Karlılık Oranı (ROA) ve Özsermaye Karlılık Oranı (ROE) ve Tobin Q oranları bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Bu üç finansal oran ile ilgili üç temel model geliştirilmiştir. Buna göre işletmelerde bağımsız denetim kalitesi ile finansal performans arasındaki ilişki Eşitlik 3.1, 3.2 ve 3.3'de yer alan modeller yardımıyla analiz edilecektir.

$$\text{MODEL 1: FP (ROA)} = \beta_0 + \beta_1 \text{DNTK} + \beta_2 \text{DNTG} + \beta_3 \text{SİZE} + \beta_4 \text{LEV}_i + \varepsilon \quad (3.1)$$

$$\text{MODEL 2: FP (ROE)} = \beta_0 + \beta_1 \text{DNTK} + \beta_2 \text{DNTG} + \beta_3 \text{SİZE} + \beta_4 \text{LEV} + \varepsilon \quad (3.2)$$

$$\text{MODEL 3: FP (TQ)} = \beta_0 + \beta_1 \text{DNTK} + \beta_2 \text{DNTG} + \beta_3 \text{SİZE} + \beta_4 \text{LEV} + \varepsilon \quad (3.3)$$

Denetim kalitesi ve denetim rapor görüşü Eşitlik 1, Eşitlik 2 ve Eşitlik 3'te ayrı ayrı bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Araştırma modeli içine kontrol değişkenleri olarak şirket büyüklüğü ve kaldırma

değişkenleri dahil edilmiştir. Kontrol değişkenlerin eklenme nedeni modelin açıklama gücünü ve sağlamlığını artırmaktır. Şirket büyüklüğü (SIZE) değişkeni, şirketin satışları veya toplam varlıklarına dayanılarak belirlenmektedir. Bu çalışmada şirketlerin toplam varlıkları esas alınarak hesaplanmıştır. Şirket kaldıraç (LEV) değişkeni ise, şirketlerin toplam varlıklarının toplam borçlara bölünmesi yoluyla belirlenmektedir. Eşitlik 1, Eşitlik 2 ve Eşitlik 3’de yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin nasıl elde edildiği Tablo 1’de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Tablo 1. Model Değişkenleri

Model Değişkenleri		Değişkenlerin Hesaplanma Yöntemi
Finansal Performans Oranları (Bağımlı Değişken)		
ROA	Aktif Karlılık Oranı	Net Kar / Toplam Varlıklar
ROA: “Şirketin kar elde etmek ve sürdürmek için mevcut varlıklarını ne kadar verimli kullandığını gösteren bir orandır. Aktif karlılık oranının yüksek olması şirketlerin varlıklarını etkin ve verimli olarak kullandığını göstermektedir.”		
ROE	Özsermaye Karlılık Oranı	Net Kar / Toplam Özsermaye
ROE: “Özsermaye kârlılığı, şirket sahiplerinin koymuş oldukları yatırımların verimliliğini gösteren bir orandır. Şirket yöneticilerin şirket kaynaklarını doğru ve verimli kullanıp kullanmadıkları hakkında, yani yöneticilerin başarı düzeylerini yatırımcılara gösterir. Özsermaye karlılık oranının yüksek olması şirket kaynaklarının doğru kullanıldığını gösterir. Ayrıca banka ve diğer yatırımcılar gibi şirket harici kişilere güven verir.”		
TobinQ	Tobin Q Oranı	(Özsermayenin Piyasa Değeri + Toplam Borçlar) / Toplam Varlıklar
TobinQ: “Birçok çalışmada TobinQ oranının şirket performansının ölçütü olduğu konusunda genel bir kabul oluşmuştur. Temelde şirket yönetiminin performansını göstermede ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını göstermede etkin bir orandır. Aynı zamanda şirketin önündeki fırsatların varlığını gösterme açısından önemli bir orandır. Bu oran 1 den büyük olması kaynakların etkin kullanıldığını gösterir.”		
Bağımsız Değişkenler		
DNTK	Bağımsız Denetim Kalitesi	Bağımsız Denetim Şirketi Büyüklüğü
Bağımsız Denetim Kalitesi: Bağımsız denetim şirketinin büyüklüğü denetim kalitesi olarak kabul edilmiştir. Big 4 olarak kabul edilen (KPMG, Ernst & Young, Deloitte Touche Tohmatsu, Price Waterhouse Coopers) denetim şirketleri 1, diğer denetim şirketleri 0 olarak kabul edilmiştir.		
DNTG	Bağımsız Denetim Görüşü	Bağımsız Denetim Rapor Görüşü
Bağımsız Denetim Görüşü: Bağımsız denetim şirketinin denetim raporunun sonucuna göre; rapor olumlu ise 1, diğer durumda 0 olarak alınmıştır.		
LEV	Kaldıraç Oranı	Toplam Borçlar / Toplam Varlıklar
LEV: “Şirketin toplam varlıklarının ne kadarlık bir bölümünün toplam borçlar ile karşılandığını gösteren bir değerdir.”		
SİZE	Şirket Büyüklüğü	Toplam Varlıkların Logaritması
SİZE: “Şirketin büyüklüğünü gösteren bir değişkendir. Bu çalışmada Size değeri şirketin toplam varlıkları esas alınarak hesaplanmıştır.”		

4. VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

Bağımsız denetim kalitesinin şirketlerin finansal performanslarına etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan analizlerden önce verilerin tanımlayıcı istatistik verileri Tablo 2 ve Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 2’de çalışmada kullanılan bağımlı değişkenlerin ortalama, en büyük, en küçük ve standart sapma değerleri yer almaktadır.

Tablo 2. Bağımlı Değişkenler İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	ROA. 2021	ROA. 2022	ROE. 2021	ROE. 2022	TobinQ. 2021	TobinQ. 2022
<i>Ortalama</i>	,0964	,1541	,2422	,3566	1,4863	1,8064
<i>Ort. Std. Hatası</i>	,0101	,0127	,0190	,0210	,08129	,10261
<i>Medyan</i>	,0727	,1104	,2150	,3325	1,1620	1,4711
<i>Mod</i>	-,2094 ^a	-,0196 ^a	-,2899 ^a	-,2495 ^a	1,00	1,00
<i>Std. Sapma</i>	,1017	,1271	,1906	,2109	,8128	1,0260
<i>Varyans</i>	,010	,016	,036	,045	,661	1,053
<i>Çarpıklık</i>	,736	,952	,579	,251	1,470	1,527
<i>Basıklık</i>	1,453	-,012	1,018	-,096	1,688	2,158
<i>En küçük değer</i>	-,2094	-,0196	-,2899	-,2495	,42	,67
<i>En büyük değer</i>	,4330	,4808	,8672	,8697	4,20	5,43

Tablo 2'de yer alan veriler incelendiğinde BİST 100 şirketlerinin 2021 yılı ortalama ROA değeri 0,0964 iken, 2022 yılında bu oran ciddi bir oranda artarak ortalama 0,1541'e yükseldiği görülmektedir. 2021 yılı ROE oranının ortalaması 0,2422 iken 2022 yılı ortalama ROE 0,3566'ya yükselmiştir. Tobin Q Oranının da 2021 yılı için 1 olduğu görülmektedir. 2022 yılı için bu oran 1,8'e yükselmiştir. Özellikle yeni yatırımlar açısından önemli bir veri olan Tobin Q değerinin ortalama olarak 1'den büyük olması, şirketlerin genel olarak pozitif olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Tablo 3'de ise Eşitlik 3.1, 3.2 ve 3.3'de yer alan modelin bağımsız değişkenleri ve kontrol değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı istatistik değerleri yer almaktadır.

Tablo 3. Bağımsız Değişkenler ve Kontrol Değişkenleri ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	DNTK 2021	DNTK 2022	DNTG 2021	DNTG 2022	LEV. 2021	LEV. 2022	SİZE. 2021	SİZE. 2022
<i>Ortalama</i>	,7400	,7400	,8500	,8500	,6107	,59584	10,1981	10,4374
<i>Ort. Std. Hatası</i>	,044	,04408	,036	,03589	,02872	,02708	,07706	,07421
<i>Medyan</i>	1,00	1,0000	1,00	1,0000	,6518	,60801	10,0967	10,3502
<i>Mod</i>	1,00	1,0000	1,00	1,0000	1,0000	1,0000	8,97 ^a	9,2048 ^a
<i>Std. Sapma</i>	,441	,44084	,359	,35887	,28722	,27084	,77065	,74216
<i>Varyans</i>	,194	,194	,129	,129	,082	,073	,594	,551
<i>Çarpıklık</i>	-1,111	-1,111	-1,990	-1,990	,101	,008	,727	,733
<i>Basıklık</i>	-,782	-,782	2,001	2,001	,202	-,559	,064	,176
<i>En küçük değer</i>	,00	,00	,00	,00	,00	,03541	8,97	9,2048
<i>En büyük değer</i>	1,00	1,00	1,00	1,00	1,50	1,2404	12,05	12,2343

Bağımsız değişkenlerden olan DNTK ortalaması her iki yıl için aynı seviyede (0,74) çıkması şirketlerin çoğunluğunun büyük şirketler tarafından denetlendiğini göstermektedir. DNTG ortalamasının ise hem 2021 hem de 2022 yılı için 0,85 olması bağımsız denetim firmalarının denetim sonuçlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Kontrol değişkenleri olan LEV ve SİZE değişkenleri incelendiğinde hemen hemen bütün oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında şirketlerin karlılıklarında iyi bir artış gözlenirken diğer verilerin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tablo 2 ve Tablo 3'te yer alan çarpıklık ve basıklık değerleri $\pm 2,5$ sınırları içerisinde yer alması söz konusu değişkenlerin çoklu doğrusal regresyon analizinin varsayımlarından olan normal dağılım varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Eşitlik 3.1, 3.2 ve 3.3'de yer alan modellerin her biri 2021 ve 2022 verileri için ayrı ayrı çoklu doğrusal regresyon analizine tabi tutulmuştur. Her bir eşitliğin 2021 ve 2022 yılı için sonuçları ayrı ayrı tablolarda verilmiştir. Bu analiz sonuçları Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da raporlanmıştır.

Tablo 4. 2021 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün Aktif Karlılık Oranı (ROA) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 1-2021	Aktif Karlılık Oranı ROA					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	,489	,114		4,281	,000	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	,017	,018	,075	,953	,343	1,157
Bağ. Den. Görüşü DNTG	-,011	,022	-,038	-,493	,623	1,120
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	-,225	,028	-,635	-8,026	,000	1,164
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,025	,011	-,193	-2,264	,026	1,348
	R=,700	R²=,468	DW=2,176	F=22,768	,000	

Tablo 2 ve Tablo 3'te çarpıklık ve basıklık katsayıları ile çoklu doğrusal regresyon analizinin normal dağılım varsayımının sağlandığı ortaya konmuştur. Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da Öncelikli olarak Varyans Enflasyon (Artış) Faktörü (VIF) değerleri ile çoklu doğrusal bağlantı probleminin olup olmadığı değerlendirilmiştir. VIF değeri regresyon analizinde çoklu bağlantı ciddiyetini ölçer. > 0.20 ve $VIF < 10$ olan VIF değerleri çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığına ilişkin bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bazı kaynaklara göre VIF değerinin 5 ve 3 değerinden küçük olması yeterlidir. Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da yer alan VIF değerleri çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4'de yer alan analiz sonuçlarına göre DNTK, DNTG, LEV ve SIZE değişkenlerinin, ROA üzerindeki etkisi yaklaşık % 47 ($R=0,700$, Düzeltilmiş $R^2=0,468$) düzeyinde açıklanabilmektedir. Eşitlik 1'in $F=22,768$ değeri ile olasılık $P=0,000$ değeri incelendiğinde, söz konusu modelin %1 istatistiki önem düzeyinde genel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Analiz sonuçlarına göre ROA ile DNTK ve DNTG arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. LEV ve SIZE değişkenleri ise anlamlı çıkmıştır. ROA ile LEV ve SIZE arasında istatistiki açıdan anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 5. 2022 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün Aktif Karlılık Oranı (ROA) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 1-2022	Aktif Karlılık Oranı ROA					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	,672	,144		4,670	,000	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	-,023	,022	-,079	-1,015	,313	1,184
Bağ. Den. Görüşü DNTG	-,004	,027	-,011	-,152	,880	1,116
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	-,276	,038	-,587	-7,262	,000	1,289
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,033	,014	-,190	-2,287	,024	1,373
	R=,721	R²=,519	DW=1,932	F=25,677	,000	

Tablo 5'de 2022 yılı için DNTK, DNTG, LEV ve SIZE değişkenlerinin, ROA üzerindeki etkisi yaklaşık % 52 ($R=0,721$, Düzeltilmiş $R^2=0,519$) düzeyinde açıklanabilmektedir. Eşitlik 1'in 2022 yılı için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinin $F=25,677$ değeri ile olasılık $P=0,000$ değeri modelin genel olarak %1 istatistiki önem düzeyinde anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Analiz sonuçlarına göre ROA ile DNTK ve DNTG arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. LEV ve SIZE değişkenleri ile arasında ise istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ROA ile LEV ve SIZE arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu analiz sonuçlarına göre hem 2021 yılı için ve hem de 2022 yılı için ROA ile bağımsız denetim kalitesi ve bağımsız denetim görüşü arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilebilir. Fakat ROA ile şirket kaldıraç oranı ve şirket büyüklüğü arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 6. 2021 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün Özsermaye Karlılık Oranı (ROE) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 2 - 2021	Özsermaye Karlılık Oranı ROE					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	1,023	,283		3,609	,000	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	,080	,045	,184	1,763	,081	1,157
Bağ. Den. Görüşü DNTG	,014	,055	,027	,265	,792	1,120
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	,024	,069	,036	,342	,733	1,164
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,085	,028	-,343	-3,050	,003	1,348
	R=,327	R²=,070	DW=2,176	F=2,849	,028	

Eşitlik 2'nin modelinde bağımlı değişken olarak ROE yer almaktadır. DNTK, DNTG, LEV ve SIZE, değişkenlerinin bağımlı değişken olan ROE üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 6.'da Eşitlik 2'nin 2021 yılına ilişkin analiz sonuçlarına göre DNTK, DNTG, LEV ve SIZE bağımsız değişkenlerinin ROE üzerindeki etkisi yaklaşık %7 (R=0,327, Düzeltilmiş R²=0,070) düzeyindedir. Modelin genel olarak istatistiki açıdan anlamlılığını gösteren F=2,849 değeri ile olasılık değeri P=0,028 %5 önem düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre ROE ile DNTG ve LEV değişkenleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Fakat ROE ile DNTK ve SIZE değişkeni arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ROE üzerinde SIZE değişkeninin negatif yönlü bir etkisi söz konusu iken, ROE üzerinde DNTK'nın pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

Tablo 7. 2022 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün Özsermaye Karlılık Oranı (ROE) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 2 - 2022	Özsermaye Karlılık Oranı ROE					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	,478	,328		1,458	,148	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	-,045	,051	-,094	-,885	,378	1,184
Bağ. Den. Görüşü DNTG	,149	,060	,254	2,472	,015	1,116
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	-,005	,086	-,006	-,054	,957	1,289
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,020	,032	-,071	-,625	,534	1,373
	R=,309	R²=,096	DW=1,998	F=2,515	,047	

Eşitlik 2'nin 2022 yılı için analizinde bağımlı değişken olarak yine ROE değişkeni kullanılmıştır. Tablo 7'de yer alan analiz sonuçlarına göre DNTK, DNTG, LEV ve SIZE bağımsız ROE üzerindeki etkisi yaklaşık % 10 (R=0,309, R²=0,096) seviyelerindedir. Aynı zamanda Eşitlik 2'deki modelin genel olarak istatistiki anlamlılık seviyesini gösteren F=2,515 değeri ile olasılık değeri P=0,047 %5 istatistiki önem düzeyinde anlamlılığı işaret etmektedir.

Analiz sonuçlarına göre ROE ile DNTK, LEV ve SIZE değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Sadece ROE ile DNTG arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Bağımlı değişken olarak ROE alındığı analizlerde 2021 yılı için DNTK değişkeni, 2022 yılı için DNTG değişkeni istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki ortaya koymuştur. Denetim ile ilgili her iki değişkende ROE değişkenini pozitif yönde etkilemektedir.

Tablo 8. 2021 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün Tobin Q Oranı (TQ) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 3 - 2021	TobinQ Oranı TQ					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	6,020	1,101		5,470	,000	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	-,145	,179	-,079	-,812	,419	1,154
Bağ. Den. Görüşü DNTG	,073	,211	,033	,348	,729	1,130
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	,765	,279	,270	2,739	,007	1,199
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,486	,109	-,461	-4,461	,000	1,312
	R=,477	R²=,227	DW=2,100	F=6,992	,000	

Eşitlik 3'ün 2021 ve 2022 analizlerinde bağımlı değişken olarak Tobin Q Oranı yer almaktadır. Tablo 8'de yer alan analiz sonuçlarına göre DNTK, DNTG, LEV ve SIZE değişkenlerinin Tobin Q Oranı üzerindeki etkisi yaklaşık %22 (R=0,447, R²=0,227) düzeyinde açıklanabilmektedir. Eşitlik 3'ün istatistiki açıdan anlamlılığını gösteren F=6,992 değeri ile olasılık P=0,000 değeri, %1 istatistiki açıdan anlamlılığı ortaya koymaktadır.

Tablo 8'deki analiz sonuçlarına göre Tobin Q Oranı ile DNTK ve DNTG arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Fakat LEV ve SIZE değişkenleri istatistiki açıdan anlamlı çıkmıştır. İstatistiki açıdan anlamlı çıkan bu kontrol değişkenlerinde LEV değişkeni ROE üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip iken, SIZE değişkeni ROE üzerinde negatif bir etkiye sahiptir.

Tablo 9. 2022 Yılı BİST 100 Verileri İçin Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşünün TobinQ Oranı (TQ) Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Model 3 - 2022	TobinQ Oranı TQ					
	B	Std. Hata	β	t	P	VİF
Sabit	7,964	1,504		5,297	,000	
Bağ. Den. Kalitesi DNTK	-,098	,233	-,042	-,422	,674	1,184
Bağ. Den. Görüşü DNTG	,153	,277	,054	,552	,582	1,116
Şirket Kaldıraç Oranı LEV	,491	,396	,129	1,238	,219	1,289
Şirket Büyüklüğü SIZE	-,623	,149	-,451	-4,185	,000	1,373
	R=,441	R²=,195	DW=1,685	F=5,738	,000	

Eşitlik 3'ün 2022 yılına ilişkin analiz sonuçları Tablo 9'da raporlanmıştır. Tablo 9'da yer alan analiz sonuçlarına göre DNTK, DNTG, LEV ve SIZE değişkenlerinin Tobin Q Oranı üzerindeki etkisi yaklaşık (R=0,441, R²=0,195) %19 düzeyindedir. Eşitlik 3'ün istatistiki açıdan anlamlılığını gösteren F=5,738 değeri ile olasılık değeri P=0,000, % 1 istatistiki önem düzeyinde anlamlılığı işaret etmektedir. Analiz sonuçlarına göre Tobin Q Oranı ile DNTK, DNTG ve LEV arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Sadece SIZE değişkeninin olasılık değeri istatistiki açıdan anlamlı bir ilişkiyi işaret etmektedir. Tobin Q ile ilgili 2021 ve 2022 yılına ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre Tobin Q üzerinde deneti ile ilgili değişkenlerin bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılabılır.

SONUÇ

Güvenilir ve doğru bilginin değeri çok yüksektir. Başta yatırımcılar olmak üzere şirket sahipleri, kamu kurumları gibi birçok iç ve dış kullanıcılar doğru bilgiye ulaşabilmek amacıyla çaba göstermektedirler. Bilgi kaynakların çok fazla arttığı ve bilgi teknolojisinin çok geliştiği günümüzde, birçok bilgi içinde doğru bilgiyi bulma ve ulaşma çok önemli hale gelmiştir.

Kamu kurumları bilginin doğruluğunu sağlamak amacıyla çeşitli düzenleyici çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı özellikle finansal tabloların hazırlayıcılarının ve denetleyicilerinin sorumluluklarını artırmak olmuştur. Denetim firmalarının nitelikleri ve özelliklerinin belirlenmesi, sorumluluklarının artırılması ve şirketlerin özellikle finansal piyasalarda yer alması durumunda seçebileceği denetim firmalarının sınırlanması ve şartları sağlayan bağımsız denetim firmalarından birisini seçmek zorunda olması gibi uygulamalar güvenilir bilgiyi artırma yolunda önemli gelişmeler sağlamıştır.

Bağımsız denetim firmalarının güvenilirliği konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde denetim firmalarının güvenilirliği ile büyüklüğü birlikte değerlendirilmiştir. Bu çalışmaların en fazla, vurguladığı nokta

bağımsız denetim firmalarının marka ve itibar değerlerini korumak amacıyla daha doğru ve güvenilir bilgi için çalışacaklarına vurgu yapmaktadırlar. Özellikle bağımsız denetim firmaları sorumluluklarının artırılması nedeni ile yanlışlıkla bile olsa hatalı veya eksik bilgi konusunda daha dikkatli davranmaktadırlar. Ayrıca büyük denetim firmalarının alanında uzman ve daha fazla sayıda personele sahip olması da güvenilirlik konusunda vurgulanan bir nokta olmuştur.

Yapılan bu çalışmada, bağımsız denetim kalitesi bağımsız denetim firmalarının büyüklüğü ile ölçülmüştür. Uygulama alanımızın BİST 100 endeksinde işlem gören şirketler olması sebebiyle bağımsız denetim firmalarında işlem sayısı oldukça yüksek çıkmıştır. Uygulama 2021 ve 2022 yılları için yapılmıştır. Türkiye'nin en büyük şirketlerinden oluşan BİST 100 şirketlerinin her iki yıl içinde %74'ünün büyük olarak değerlendirilen bağımsız denetim firmaları tarafından değerlendirildikleri görülmektedir. Bağımsız denetim firmalarının denetim raporlarında yer alan denetim görüş sonuçları değerlendirildiğinde 2021 yılı için şirketlerin %85'lik kısmı pozitif olarak değerlendirilmiştir. 2022 yılı için bu oran %87'ye çıkmıştır.

Şirketlerin finansal performanslarını değerlendirmek için üç temel karlılık analiz oranı kullanılmıştır. Bu oranlar, Aktif Karlılık Oranı, Özsermaye Karlılık Oranı ve TobinQ oranıdır. Ayrıca Şirket Kaldırıcı ve Şirket Büyüklüğü değerleri analizlerde kullanılmıştır. Bağımsız denetim kalitesi ile şirket finansal performans değerlendirme oranlarının yer aldığı analizler sonucunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Türkiye'nin en büyük şirketlerinin oluşturduğu BİST'te 100 endeksinde işlem gören 100 şirketin bağımsız denetim kalitesi ile finansal performansları arasındaki ilişkinin matematiksel ifadesini ortaya koyabilen Regresyon Analizi sonuçlarına göre oluşturulan üç model F testi değerlerine göre anlamlı modeller olarak değerlendirilmiştir. Araştırma aynı şirketler üzerinde ve aynı değişkenler kullanılarak yapıldığından her iki yıl için de benzer sonuçlar çıkmıştır. Bu nedenle yıllar itibari ile çok fazla değişimin olmadığı ifade edilebilir. Fakat her iki yıl için model verileri incelendiğinde bağımsız denetim kalitesi ile finansal performans oranları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bağımlı değişken olarak modelde yer alan üç temel karlılık oranı ile bağımsız denetim kalitesini ifade eden bağımsız denetim büyüklüğü arasında t testi sonuçları istatistiki olarak anlamlı çıkmamıştır. Bağımsız denetim görüşü konusunda ise 2021 yılı için aynı şekilde t testi sonuçları istatistiki olarak anlamlı çıkmamıştır. 2022 yılı için ise Aktif Karlılık Oranı ile istatistiki olarak anlamsız bir ilişki var iken Özsermaye Karlılık Oranı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü ve anlamlı, Tobin Q Oranı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar, diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında en önemli farkın bağımsız denetim kalitesinin şirketlerin finansal performansları ile ilişkisinin düşük çıkmasıdır. Bu alanda yapılan ilk çalışma olan DeAngelo (1981), çalışmada bağımsız denetim kalitesi olarak ele aldığı bağımsız denetim firmalarının büyüklüğü ile denetim kalitesi arasında pozitif yönlü ilişki bulmuştur. Daha sonra yapılan birçok çalışmada farklı alanların yanında yaygın bir biçimde bağımsız denetim kalitesinin finansal tablolar üzerinde olumlu bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmaların çoğunluğunda (Matoke ve Omwenga (2016), Miettinen (2011), Bouaziz (2012), Zureigat, 2011) finansal performans ile bağımsız denetim kalitesi arasında bir pozitif yönlü ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Fakat bu ilişkinin tespit edilemediği çalışmalarda (Woodland ve Reynolds, 2003) mevcuttur. Örneğin Woodland ve Reynolds (2003), araştırmasında denetim ücretlerinin finansal tablolar üzerinde önemli ölçüde pozitif etkisi olduğunu bulmuş, fakat denetim büyüklüğü ve diğer değişkenlerin finansal tablolar üzerinde herhangi bir olumlu etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Matoke ve Omwenga (2016), Miettinen (2011), Bouaziz (2012), Farouk ve Hassan (2014), Zureigat (2011), gibi farklı araştırmacıların farklı bölgelerde yaptıkları araştırmalarda finansal tablolar ile şirketlerin karlılığı ve finansal performans oranları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır.

Bağımsız denetim kalitesi ile finansal performans oranları arasında genel olarak anlamlı bir ilişkinin çıkmamasının birçok nedeni olabilecektir. Bu konudaki en önemli faktörlerden birisi, araştırmanın yapıldığı dönem itibari ile özellikle 2022 yılında şirketlerin büyük çoğunluğunun yüksek kar oranlarına ulaşmış olmalarıdır. Covid Pandemi sonrasında üretimin ve buna bağlı olarak tüketimin çok hızlı artması ve pandemi dönemindeki üretim eksikliğinin giderilmesi nedeni ile birçok sektör şirketi büyük karlar elde etmişlerdir. Bu durum finansal performans oranları ile bağımsız denetim kalitesi arasında olabilecek ilişkinin görünmesine engel olmuş olabilir. Bu konunun farklı hipotezler ile ayrıca araştırılması mümkündür. Bağımsız denetim kalitesi ile finansal performans arasında ilişkinin farklı dönemlerde tekrar araştırılması farklı sonuçlar çıkarabilecektir. Ayrıca araştırma sonuçları, incelenen şirketlerin büyüklüğüne göre değişebileceği ve bu nedenle benzer bir çalışmanın küçük şirketler üzerinde yapılabileceği söylenebilir.

Bu alanda yapılan, benzer çalışmalarda, bağımsız denetim kalitesi ile şirketlerin finansal performans oranları arasındaki çoğunlukla anlamlı sonuçlar çıkmıştır. Fakat bu çalışmada bağımsız denetim kalitesi ile finansal performans oranı arasındaki ilişkinin anlamlı çıkmamış olması, çalışmanın en önemli farkı olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmada bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasında yapılan basit doğrusal regresyon analizleri sonuçlarında da 2021 yılı için Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşü değişkenleri ile istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Hem Aktif Karlılık Oranı ve hem de Özsermaye Karlılık Oranı için Bağımsız Denetim Kalitesi ve Bağımsız Denetim Görüşü değişkenleri ile istatistiki olarak anlamsız bir ilişki var iken, sadece Tobin Q oranında bağımsız denetim görüşü ile anlamlı ve negatif bir ilişki çıkmıştır. Bu ilişkinin nedeni, esas olarak firmaların gelecekteki yatırım fırsatlarını gösteren Tobin Q oranı açısından bakıldığında, karlılık oranlarından farklı olarak özsermaye piyasa değerini esas alması olduğu söylenebilir. Özsermayesi çok güçlü olan firmaların veya hisse senedi fiyatı aşırı yükselen firmaların Tobin Q değeri yüksek çıkabilmektedir.

2022 yılı için de benzer sonuçların çıktığı söylenebilir. Bağımsız denetim kalitesi ile Aktif Karlılık Oranı ve Özsermaye Karlılık Oranı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki var iken Tobin Q Oranı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bağımsız Denetim Görüşü ile Aktif Karlılık Oranı ve Özsermaye Karlılık Oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki var iken Tobin Q Oranı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Şirketlerin finansal oranlar ile Şirket Kaldıraç Oranı ve Şirket Büyüklüğü değişkenleri arasında 2021 ve 2022 yılları içinde genel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına etki edebilecek çeşitli nedenler bulunabilmektedir. Bu nedenlerin en önemlileri olarak, araştırmada yer alan şirketlerin büyük şirketlerden oluşması ve Covid 19 salgın hastalık sonrası şirketlerin büyük çoğunluğunun karlılığa geçmesinin etkisi olduğu söylenebilir. Covid 19 salgın hastalık döneminde şirketlerin üretimlerinin büyük oranda kesintiye uğraması nedeni ile birçok firmaların üretim ve karlılıkları düşmekte iken bazı firmaların ürettikleri ürün ve hizmetler nedeni ile üretimleri ve karlılıkları artmıştır. Hemen pandemi sonrasında üretimleri ve stokları azalan firmaların üretimleri ve karlılıkları artmıştır. Bu duruma ek olarak özellikle 2022 yılında döviz kurlarının hızla artması nedeni ile, firmaların hisse değerlerinin artırması ve dolayısıyla Türk Lirası cinsinden karlılıklarının artması bu durumu neden olarak gösterilebilir. Özetle; pandemi sonrası üretimlerin artması ve döviz kurları nedeni ile fiyatların artması, karlılıkların Türk Lirası cinsinden aşırı artmasına neden olmuştur ve analiz sonuçları üzerinde etkisi olduğu iddia edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, D., Senal, S. ve Usul, H. (2011). Bağımsız denetim kalitesi: Denetim firmaları üzerine bir araştırma. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(22), 277-297.
- Ayan, S. (2016). Veri zarflama analizi ile imalat sanayi sektörünün finansal performans etkinliğinin ölçülmesi: borsa İstanbul'da bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Aydın N., Başar M., Coşkun M. (2011). Finansal yönetim. Detay Yayıncılık, Ankara
- Başaran, İ. E. (1991). Örgütsel davranış (2. Basım). Ankara: Gül Yayınevi.
- Bouaziz, Z. (2012). The impact of auditor size on financial performance of Tunisian companies. Paper Presented at the Faculty of Economics and Management. Sfax University, Tunisia.
- Chen, Q., Tsai, S.-B., Zhai, Y., Zhou, J. (2018). An empirical study on low-carbon: human resources performance evaluation. International Journal of Environmental Research and Public Health, 15(1), 62.
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality, Journal of Accounting and Economics 3, 183-199.
- Huczynski, A. A., ve Buchanan, D.A. (2013), Organizational behaviour (8 th ed). Pearson Education Limited.
- Knechel, W. R., Krishnan, G. V., Pevzner, M., Shefchik, L. B., & Velury, U. K. (2012). Audit quality: Insights from the academic literature. Auditing: A journal of practice & theory, 32(Supplement 1), 385-421.
- Kesen B. (2019). Bağımsız denetime tabi şirketlerde denetim kalitesinin şirketlerin finansal performansı üzerine etkisi: Borsa İstanbul'da bir uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Mammadov, E. (2023). İşletmelerin finansal performans ve kurumsal sosyal sorumluluk açısından dağılımını incelemeye yönelik bir araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya
- Matoke, V. N., ve Omwenga, J. (2016). Audit quality and financial performance of companies listed in Nairobi securities exchange. International Journal of Scientific and Research Publications, 6(11), 2250-3153.
- Miettinen, J. (2011). The role of audit quality on the relationship between auditee's agency problems and financial information quality. Paper presented at the Department of Accounting and Finance, University of Vaasa, Finland.
- Özdoğan, B. ve İzmirli Ata, F. (2021). Kalite kontrolden kalite yönetimine geçiş: bağımsız denetim kalite standartlarındaki değişim üzerine bir değerlendirme. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 23(4), 649-664.
- Pugh, D. (1991). Organizational behaviour. Prentice Hall International (UK) Ltd.
- Selçuk D. (2022). Kurumsal sosyal sorumluluk düzeyi ile finansal performans arasındaki ilişkinin panel veri yöntemi ile analizi: BIST 100'de faaliyet gösteren bankacılık sektöründe bir uygulama (2009-2018) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Woodland, A. M. ve Kenneth Reynolds, J. (2003). Restatements and audit quality. Working paper, Louisiana State University.
- Zureigat, M. (2011), The effect of ownership structure on audit quality: evidence from Jordan. June, International Journal of Business And Social Science, 2(10), 38-46.
- Zerenler, M. (2003). Kriz dönemlerinde işletmelerde üretim süreci esnekliğinin şirketlerin performans ve yaşam sürelerine etkileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Ziaee, M. (2014). The effect of audit quality on the performance of listed companies in Tehran stock exchange, International Letters of Social and Humanistic Sciences, Vol:21, (36- 44).